

УТВЪРДИЛ:

Декан

Дата

СОФИЙСКИ УНИВЕРСИТЕТ "СВ. КЛИМЕНТ ОХРИДСКИ"

Факултет: **Философски факултет**

Специалност: *(код и наименование)*

Ф	Ф	П	0	2	0	1
---	---	---	---	---	---	---

Психология

Магистърска програма: *(код и наименование)*

П	3	4	0	1
---	---	---	---	---

Детско-юношеска и училищна психология

УЧЕБНА ПРОГРАМА

Дисциплина:

3			
---	--	--	--

 Психологическа оценка, консултиране и терапевтична работа с разстройства от аутистичния спектър

Преподаватели:

Гл. ас. д-р Анета Атанасова (20 ч. лекции)

Гл. ас. д-р Весела Кръстева-Симеонова (10 ч. лекции)

Ана Андреева-Сапунджиева (30 ч. семинарни занятия)

Учебна заетост	Форма	Хорариум
Аудиторна заетост	Лекции	30
	Семинарни упражнения/практически занятия	30
	Практически упражнения (хоспитиране)	
Обща аудиторна заетост		
Извънаудиторна заетост	Реферат	
	Доклад/Презентация	
	Научно есе	
	Курсов учебен проект	
	Учебна екскурзия	
	Самостоятелна работа в библиотека или с ресурси	
Обща извънаудиторна заетост		
ОБЩА ЗАЕТОСТ		

Кредити аудиторна заетост	
Кредити извънаудиторна заетост	
ОБЩО ЕКСТ	

№	Формиране на оценката по дисциплината ¹	% от оценката
1.	Workshops {информационногърсене и колективнообсъжданенадоклади и реферати)	10
2.	Участие в тематични дискусии в часовете	10
3.	Формулировка по случай. Решаване на казуси	10
4.	Портфолио	30
5.	Изпит (тест)	40

Анотация на учебната дисциплина:

Курсът има за цел да запознае студентите с важен аспект от приложната работа на детския психолог – психологическата оценка, консултирането и терапевтичната работа с деца и младежи с проблеми от аутистичния спектър и техните семейства.

Акцентира се върху придобиването на знания, компетентност и експертиза в областта на детското развитие в норма и патология, както и доброто познаване на специфичната клинична картина на генерализираните разстройства на развитието/ разстройствата от аутистичния спектър.

Разглеждат се основни области, които се включват в оценката – комуникация, разбиране на речта, социални умения, когнитивни умения, самостоятелност и адаптация и др. Студентите се запознават с подходящите методи и инструменти за оценка на състоянието аутизъм. Процесът на оценяване е логически свързан и следван от разработване на терапевтичен план, подходящ за възрастта, нивото на развитие и наличните ресурси на детето/ младежа с аутизъм.

Разглежда се ролята на психолога като част от екип, който в рамките на терапевтичната практика, участва със своите познания и компетенции и работи със семейството и пряко с потребителите (деца и младежи с аутизъм). Студентите се запознават и придобиват практически опит с дейността на психолога в социалната услуга, специализирана за работа с лица с аутизъм – деца, тийнейджъри, младежи и техните семейства.

Предварителни изисквания:

Няма.

Очаквани резултати:

Придобиване на познания за същността на оценката на психичното функциониране при аутизъм.

¹В зависимост от спецификата на учебната дисциплина и изискванията на преподавателя е възможно да се добавят необходимите форми, или да се премахнат ненужните.

Придобиване на умения за планиране на целите в терапевтичния план и интервенциите в работата с детето/ младежът с аутизъм и неговото семейство.

Овладяване на основните методи за оценка при аутизъм.

Запознаване с основни инструменти за оценка при аутизъм.

Придобиване на умения за работа с близките на децата с аутизъм.

Придобиване на опит и познания за естеството на работата на психолога като част от мултидисциплинарен екип в рамките на специализиран център за работа с деца и младежи с диагноза от аутистичен спектър.

Придобиване на познания за възрастовата специфика на разстройствата от аутистичен спектър.

Разширяване на познанията за консултиране на деца, младежи и семейства.

Учебно съдържание

Лекции		
№	Тема:	Хорариум
1	<i>Психично здраве в детско-юношеска възраст.</i> Психични нарушенията. Класификации на психичните нарушенията. Невроразвитийни разстройства.	2
2	<i>Разстройствата от аутистичния спектър (РАС).</i> Симптоми. Диагностика. Епидемиология. Диференциална диагностика. Етиология и клинична картина.	2
3	<i>Невропсихологичният аспект на аутизма.</i> Мозъчните механизми на РАС/ASD и свързаните с тях разстройства. Ранно развитие и аутизъм.	2
4	<i>Терапевтични стратегии.</i> Applied Behavior Analysis, АВА; ТЕАССН; Поведенческа терапия. Lovaas; Макатон; Р.Е.С.С; Ерготерапия; Сензорно-интегративна терапия. Релационна психомоторика; Floortime; Арт терапия. Други алтернативни методи.	2
5	<i>Специфики на аутистичната картина през отделните възрастови етапи.</i> Перспективи. Актуална картина на практиките в България.	2
6	<i>Психологическа оценка на разстройства от аутистичния спектър.</i>	2

	<p>Психологическата оценка като част от диагностичния процес. Смисълът на психологическата оценка на аутистичното функциониране след диагностицирането. Адаптиране на психологическото оценяване според възрастта и нивото на функциониране на детето с аутизъм. Обвързване на психологическата оценка с терапевтичния план.</p>	
7	<p><i>Оценка на социо-комуникативните умения.</i> Същност на комуникативните умения. Нарушения на комуникативните умения при аутизъм. Възрастови особености на комуникацията при аутизъм. Вербална и невербална комуникация. Разбиране на отделни думи. Разбиране на кратки изречения. Разбиране на различни граматични конструкции. Споделено внимание. Инструментално използване на другите. Социално подходящо и неподходящо поведение. Ниво на независимост и самостоятелност.</p>	2
8	<p><i>Оценка на когнитивното функциониране.</i> Интелектуални възможности. Умствена изостаналост и високо функциониращ аутизъм. Дисхармоничност на когнитивния профил.</p>	2
9	<p><i>Оценка на сензорната интеграция.</i> Хипер- и хипосензитивност в различни модалности.</p>	2
10	<p><i>Наблюдение на спонтанното поведение.</i> Структуриране на наблюдението. Изготвяне на форма за наблюдение на поведението. Определяне на значимите ситуации, които да се наблюдават. Определяне на начините за регистриране на поведенческите прояви – честота, продължителност и др. Наблюдение на провокирано поведение и реакции. Моделиране на ситуации за наблюдение – фрустрираща ситуация; преживяване на радост и удоволствие; срещане на трудност/препятствие; решаване на проблемна ситуация; среща с непознат/човек и др.</p>	2
11	<p><i>Интервю.</i> Интервю с родител/и или други близки на дете с аутизъм. Важни аспекти, които трябва да бъдат включени в интервюто: история на проблема, диагностициране; история на получаваната помощ, подкрепа, услуги; определяне на това, което е било полезно/безполезно, в какъв аспект; очаквания и перспективи и др.</p>	2

12	<i>Инструменти за скрининг на аутизъм.</i> Инструменти за скрининг на детско развитие: Скрининг за ранно детско развитие (Denver II); Рейтинг скала за оценка на детско развитие (DP-3) и др. Инструменти за скрининг на аутизъм: Скрининг за аутизъм при деца от 1-3 г. на Даяна Робинс (M-CHAT) и др.	2
13	<i>Стандартизирани диагностични инструменти.</i> Скала за интелигентност на Уекслер за деца (WISC IV); Скала за оценяване на аутизъм на Шоплер, ван Бургондиън, Уелмън и Лав (CARS 2); Чек лист за оценка на интервенциите при аутизъм (АТЕС) и др.	2
14	<i>Области и цели на терапевтичния план.</i> Определяне на актуалните области, в които трябва да се поставят цели, в зависимост от възрастта и нивото на функциониране на човека с аутизъм. Специфични проявления на аутистичното разстройство според възрастта и интелектуалното ниво. Описание на краткосрочни и дългосрочни цели в избраните области. Индивидуализиране на целите. Формулиране на целите – ясно, конкретно, в поведенчески термини.	2
15	<i>Планиране на подходящи дейности за постигане на поставените цели съвместно с родителите и близките.</i> Конкретно описание на дейностите, които могат да се извършват от родители, учители, специалисти, с оглед на постигане на поставените цели. Включване на родители и близки в процеса на оценка, изготвяне на програмата и работа по нея. Участие на близките в изготвянето и изпълнението на терапевтичния план. Партньорски взаимоотношения и експертна позиция. Отчитане на прогреса.	2

Семинарни занятия		
№	Тема:	Хорариум
1	Възрастова специфика на разстройството от аутистичния спектър. Запознаване с различните възрастови периоди: ниво на познания, умения и ниво на автономност.	1
2	Терапевтични програми и подходи в различните възрастови периоди. Познаване и адаптирано използване.	2
3	Наблюдението като основен метод при психологическа оценка, при оценяване моментното състояние, мотиви и нужди на човека с аутизъм.	2

4	Планиране, организиране и провеждане на оценка на актуалното състояние при създаване на терапевтичен план и проследяване промените в състоянието на потребителя.	1
5	Участие в планиране на формата на работа с потребителите- индивидуален и/или групов, планиране на нивото на подкрепа за потребителя.	1
6	Планиране и провеждане на терапевтични сесии. Събиране на данни. Ролята на терапевта. Работа със семейството.	10
7	Приложението на допълващи и алтернативни средства за общуване и комуникация в работата с лица с диагноза от аутистичен спектър. Организация на средата.	2
8	Участие в екипни срещи, клинични обсъждания, представяне на случаи.	1

Конспект за изпит

№	Въпрос
1	Характеристика на разстройствата от аутистичния спектър.
2	Специфики на разстройствата от аутистичния спектър в различни възрастови периоди.
3	Психологическа оценка на разстройства от аутистичния спектър.
4	Оценка на уменията за комуникация и разбирането на речта.
5	Оценка на социалните умения.
6	Оценка на когнитивното функциониране.
7	Оценка на сензорната интеграция.
8	Наблюдение на спонтанното поведение.
9	Наблюдение на провокирано поведение и реакции.
10	Интервю.
11	Инструменти за скрининг на аутизъм.
12	Стандартизирани диагностични инструменти.
13	Инструменти за качествена оценка.
14	Области и цели на терапевтичния план.

15	Планиране на подходящи дейности за постигане на поставените цели съвместно с родителите и близките.
----	---

Библиография

1. Атанасова, А. (2018). Диагностика и оценка на разстройства от аутистичния спектър. София: Университетско издателство „Св. Климент Охридски”.
2. Атанасова, А. (2017). Семейството на детето с аутизъм - фокус на терапевтичните интервенции. Научен доклад на VIII-я Национален конгрес по психология, 1-3 ноември, София.
3. Грандин, Т. (2016). През моите очи. Личният ми опит с аутизма. София: Изток-Запад.
4. Кръстева, В., С. Стайкова. (2017). Рисунката на човешка фигура и нейното значение в психологичната оценка на деца с РАС – Клиничен опит. Сборник доклади, Международна научна конференция - Предизвикателства и перспективи пред съвременната психология, София, 2-7 юни 2017.
5. Кръстева, В. (2005). "Тест за Теория на ума" на Франческа Хапе – начална апробация върху клинична извадка. Сборник научни доклади, III национален конгрес по психология, София, 28-30 октомври.
6. Манолова, Х. (2020). Психологична оценка, терапия и обучение на деца с разстройство от аутистичния спектър. София.
7. Матанова, В. (2007). Аутизъм. Диференциална диагноза.
8. Уилямс и Райт (2013). Как да живеем с аутизъм и синдром на Аспергер. Практически стратегии за родители и специалисти. София: Изток-Запад.
9. Bishop, D. V., & Norbury, C. F. (2002). Exploring the borderlands of autistic disorder and specific language impairment: a study using standardised diagnostic instruments. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 43(7), 917-929.
10. Bölte, S., Poustka, F., & Constantino, J. N. (2008). Assessing autistic traits: Cross-cultural validation of the social responsiveness scale (SRS). *Autism Research*, 1(6), 354-363.
11. Chakrabarti, B., Dudbridge, F., Kent, L., Wheelwright, S., Hill-Cawthorne, G., Allison, C... & Baron-Cohen, S. (2009). Genes related to sex steroids, neural growth, and social-emotional behavior are associated with autistic traits, empathy, and Asperger syndrome. *Autism Research*, 2(3), 157-177.
12. Gallo, D. (2010). Diagnosing Autism Spectrum Disorders. A Lifespan Perspective. Oxford: Willey-Blackwell.
13. Frith, U. (2004). Emanuel Miller lecture: Confusions and controversies about Asperger syndrome. *Journal of child psychology and psychiatry*, 45(4), 672-686.
14. Frith, U., & Mira, M. (1992). Autism and Asperger syndrome. *Focus on Autistic Behavior*, 7(3), 13-15.
15. Happe, F. (1994). Autism. An introduction to psychological theory. Cambridge,

Massachusetts: Harvard University press.

16. Landa, R., & Garrett-Mayer, E. (2006). Development in infants with autism spectrum disorders: a prospective study. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 47(6), 629-638.
17. Macintosh, K. E., & Dissanayake, C. (2004). Annotation: the similarities and differences between autistic disorder and Asperger's disorder: a review of the empirical evidence. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 45(3), 421-434.
18. Rogan, C. B. (2011). "Everyone deserves to be different": an IPA exploration of the views of Key Stage 4 pupils with Asperger syndrome in mainstream schools (Doctoral dissertation, University of Sheffield).
19. Roth, I., & Rezaie, P. (Eds.). (2011). *Researching the autism spectrum: Contemporary perspectives*. Cambridge University Press.
20. Shelton, J. F., Tancredi, D. J., & Hertz-Picciotto, I. (2010). Independent and dependent contributions of advanced maternal and paternal ages to autism risk. *Autism Research*, 3(1), 30-39.
21. Silberman, S. (2001). The geek syndrome. *Wired*: 9, 12.
22. Williams, D. (1999). *Nobody Nowhere: The Extraordinary Autobiography of an Autistic Girl*. London: Jessica Kingsley Publishers.
23. Williams, J. H. (2008). Self-other relations in social development and autism: multiple roles for mirror neurons and other brain bases. *Autism Research*, 1(2), 73-90.
24. Veague, H. B. (2010). *Autism*. Infobase Publishing.
25. <https://www.cdc.gov/>

Дата: 20.12.2020 год.

Съставили: гл. ас. д-р Анета Атанасова
гл. ас. д-р Весела Кръстева
Ана Андреева-Сапунджиева